

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ראה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת ראה

- א יברכה ה' אלוקיך - יבין שכל אשר לו מתנת שמים הוא
- ג כרחם אב על בנים - אם כן דאגה מניין
- ה כל ישראל יש להם חלק - עבודת השי"ת שייכת לכל אדם בכל עת
- ו ויגבה ליבו - גאווה דקדושה וגאווה פסולה
- ז כי ברך יברכה ה' - שפע גשמי ורוחני הנשפע ע"י הצדקה
- י מתנות עניים - הקב"ה שולח את העני 'כמתנה' לבעל הבית
- יא נדבות פי רצה - מצוות הצדקה באמרי פיו
- יב גדול כבוד הבריות - יזהר בכבודם ויברח מלבזותם
- יד חיל ורעדה יאחזון - שבת מברכין אלול וגדולת יום ר"ח אלול

פרשת ראה

הדברים אמורים גם להיפך, וכגון, כשחברו מזיקו ח"ו, אך לטיפש ייחשב הניזוק אם יקום בחברו להשיב לו כגמולו, או עכ"פ אם יהיה נוטר לו טינה בלבד, מתוך מחשבה שרעהו הוא אשר הביא עליו את הרעה הגדולה הזאת. אין לו אלא להבין ולהשכיל שרעהו אינו כי אם 'יד' המכה, שנשלחה אליו ממרום...². וזה דבר הכתוב איש כמתנת ידו כשם שמתנת ידו של האדם אינה מתנת ה'יד' אלא של האדם ה'נותן', כן הוא בברכת ה' אלוקיך כאשר האדם מקבל יבין שמאת ה' הייתה זאת³, והוא יתב"ש אשר נתן לך⁴. אף לעניין פרנסתו - לא מעשי ידיו מביאים לו הפרנסה, כי אף מעשי 'ידיו' בידי שמים הם⁵. וכבר אמרה בן התורה בפרשתו, דכתיב (יד כט) 'למען יברכך ה'

יברכך ה' אלוקיך - יבין שכל אשר לו מתנת שמים הוא בפרשתו (טו י), 'איש כמתנת ידו, כברכת ה' אלוקיך אשר נתן לך', ביאור נחמד מצינו (הרה"ק מוהר"א כהנא ז"ע הי"ד), על דרך משל לראובן שקיבל מידיו של שמעון סכום אדיר של מעות, הרי פשיטא שלא יודה ראובן 'לידו' של שמעון, אלא לשמעון עצמו, כי יודע שלא היד נתנה לו את המעות, אלא 'בעל היד' - חברו שמעון. כיו"ב, לא ייחל ולא יקווה למתן שברו של ה'בוס' או (לאידך) למתת ידו של ה'נותן צדקה', כי הללו אינם אלא כ'ידו' של הנותן זה הקב"ה בכבודו ובעצמו הטוב ומיטיב לכל⁶, הון ומפרנס לכל, ולא הם ה'נותנים' (אף שבודאי נצטוונו ב'הכרת הטוב', מ"מ היטב יש לנו לדעת מיהו ה'נותן')...

א. והעיקר להתחזק באמונתו בבורא עולם בכל עת ושעה, הן כשמאיר לו הקב"ה פנים, הן כשההנהגה ב'הסתור פנים', שמעתי רמז נורא מ'בעל אמונה' נפלא, כי קושיא עצומה הוקשה לו בלשון הכתוב (תהלים צב ג) 'להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות', מדוע פתח ב' יחיד וסיים ב' רבים, היה לו לומר להגיד בבוקר חסדיך, או לסיים ואמונתך בלילה... והיא קושיא עצומה.

אלא, כי אכן אין כל חידוש שיהא האדם מאמין בעת האורה - דוגמת הבוקר, גם בעת החשיכה מצינו רבים המתחזקים באמונה כי תחת החושך טמון אורה טובה וברכה, שהלא אנחנו מאמינים בני מאמינים בה' שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים, אבל פעמים שבא על האדם 'גל שני', וכגון, עד שכבר נתרפא מה'מחלה' מברשים אותו הרופאים על שובה של המחלה, או שבקושי גמר את ה'חובות' ושוב בוקה ומבולקה, נפל עמוק יותר בבור... כדרך שנאמר 'ואנכי הסתר אסתיר', הסתר שאחר הסתר... אז יען האדם ויאמר אוי, אוי, אין לי יותר כח לסבול שוב... ומתייאש לגמרי ממצבו.

לזה אמר ואמונתך - היכן היא תוקף וחוזק האמונה, בלילות - לשון רבים, כשהקושי שב וחוזר על עצמו בשנית אז הוא מתחזק ביתר שאת ועוז, זוהי אמונה אמיתית ואיתנה.

ב. כבר אמרו להמשיל זאת לכלב אשר בעליו מכהו במטה, והכלב קם בחמתו ונושך את המטה, והנה, לא די שאינו נוקם ומעניש בזה את בעליו אשר הכהו - אלא אף פוצע הוא את פיו בעקירת שיניו עד זוב דם, וזאת מפני שאין לו דעת להבין שה'מכה' אותו הוא האדם המחזיק במטה, ולא המטה שאינו אלא 'אמצעי' לבעליו להכות על ידו. ולכן אמרו חז"ל (סוטה מט:): שבעיקבתא דמשיחא 'פני הדור כפני הכלב', כי כן הוא 'פני הדור' אשר כל אחד חושב ומדמה בנפשו שחברו עשה לו עוול ע"כ משיב לו כגמולו בראשו. ומדוע לא ישים אל לבו שחברו אשר עולל לו כך וכך אינו כי אם 'מקל' בעלמא אשר הקב"ה הכהו במקל זה - בכדי לעוררו ולקרוב את לבו אליו, והוא ב'חכמתו' במקום אשר יבוא להתעורר ולשמוע את דבר ה' אליו הריהו מגלגל 'מחלוקת' בעולם...

ג. הרה"ק הייטב לב' ז"ע רמז בפסוק (יא כו) 'ראה אנכי נותן לפניכם היום', דהנה 'טעמי המקרא' שעל תיבת ראה הוא 'רביעי', שסימנו נכתב ממעל לתיבה, ובתיבת אנכי הטעם הוא 'תביר' שמקומו מתחת לתיבה, ולרמז לנו, שבאם בכל הקורות אותו יראה האדם ויתבונן אל הטעם שלמעלה - שהכל מאתו בא, והוא עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, אזי האנכי האנוכיות והגאוה שלו תביר (שבירה - בלשון ארמי), גאוותו תשבר לגמרי וישאר זך ונקי (הובא במושען של ישראל ח"ב ע' 361).

ד. הגה"ק ה'חפץ חיים' ז"ע המשיל משלו (משלי הח"ח לר"ד זאריצקי תלמידו), פעם איקלע 'בן כפר' לתחנת הרכבת, והנה רואה הוא אדם העומד לצד הרכבת וחצוצרה בפיו, וראה זה פלא - כשאדם זה מצפצף פעם אחת ממהרים כל

באר הפרשה - פרשת ראה

אלוקיך בכל מעשה ידך אשר תעשה, וכלומר, שכל השפע הבא על האדם אף אם עבד ונתייגע עליה - בכל מעשה ידך אשר תעשה, מ"מ ה'ברכה' מכח 'יברכך ה' אלוקיך' היא באה.

ובן כתב ה'מסילת ישרים' (פכ"א ד"ה אמנם מה) וז"ל. וכבר היה האדם יכול להיות יושב ובטל והגזרה (היינו מה שנקצב עבורו מן השמים) היתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם - 'בזעת אפיק תאכל לחם'

הקהל לעלות על הרכבת, אחר כמה רגעים יוסיף הלה לצפצף בשנית ואז אף ה'נמושות' ימהרו כל עוד נשמתם באפם לעלות על הרכבת, לאחר מכן יצפצף הלה בשלישית ותחל הרכבת במסעה. נתפעל הכפרי מכוחו של זה האיש, ועד מהרה ניגש אליו ואומר לו בחנופה, לכבוד גדול הוא לי להכיר את מנהיג ומנהל הרכבות, איש אשר על פיו יישק כל דבר. מילא האיש שחוק פיו, באמרו, טעות גדולה טעית בני, אינני אלא 'פועל' קטן, הממלא אחר כל הוראותיו של המנהל היושב כאן למעלה במקום מהודר ולבוש מחלצות, הוא הבעה"ב אשר מרוויח הון רב מכל נסיעה ברכבת, על פיו יישק כל דבר, והוא הקובע את כל החוקים ומועדי הנסיעות. אני אינני אלא שליח פשוט. אף אנו נתבונן במה נשתנינו מאותו 'בן כפר' טיפש, בשעה שהננו משקיעים ב'קשרים' עם עסקן פלוני ועם נדיב אלמוני, וכי הללו מנהיגים את העולם, וכי הללו יכולים לגרום לאדם להיות 'שמח וטוב לב מרוב כל'... עד שאפשר לומר כי יש בזה 'כפירה נסתרת'... הרי הכל תלוי ברצון השי"ת ולא ברצון אדם יהיה מי שיהיה, וכמו שנאמר (תהלים קמו ג-ה) 'אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה... אשרי שק-ל יעקב בעזרו שברו על ה' אלוקיו'.

וכן ביאר בסידור 'בית אברהם', בנוסח התפילה 'יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם', אם יכירו בניך וידעו שכל אשר יארע להם מאתך היא, ולא נעשה דבר 'בידי' אדם, אלא בדבר ה', הרי ידיעה זו גופא היא מנוחתם, שהרי בזה תשלחו נפש האדם כי אי אפשר לבריה שבעולם לא להרוויח ולהגדיל רכושו - א"כ מה לו לרדוף ולהחניף לעשיר פלוני או לעסקן אלמוני, ולבעל השפעה' ידוע... לאיך, מה לו לדאוג מפחדו של פלוני, ומדוע יחשוש מאיומיו של אלמוני אחרי שאינו אלא כידא אריכתא כביכול של בורא עולם, ובלא שליחות וציווי ממעל אין בידו עשות מאומה...

ה. פעם נכנס הרה"ק רבי צבי מליסקא זי"ע יחד עם בנו לעיר אחת באישון ליל, באין להם מקום ללון נכנסו לבית המדרש ועסקו שם בתורתם ובעבודתם, אך רעבונם גבר והטרידם מעסק התורה והתפילה, באותה שעה הייתה אשה אחת 'מקשה לילד' בעיר, ובאה אמו של הרה"ק מליסקא לאמה של המקשה לילד בחלום, ואמרה לה, אם ברצונך שתחיה בתך לכי נא ותני 'צענעריל' (מטבע שהיה נקרא כן, ושוויו עשרה זהובים) לבני השוהה עתה בבי מדרשא, ובזכות זה תלד הבת מיד בניקל. מיהרה האם לבית המדרש, ועשתה כפי שנצטוותה, ואכן מיד נולד בן לבתה למזל טוב. אחר הדברים האלה פנה הרה"ק אל בנו באמרו, אם כבר ירדה אימי ממנוחתה בגן עדן לעולם השפל הזה, ונגלתה אל אותה אשה בחלום הלילה, וכי לא היה ביכולתה לצוות עליה לתת 'צוואנציגער' (מטבע השווה עשרים זהובים), ומדוע אמרה לה רק 'צענעריל' ותו לא, אלא כשהשי"ת רוצה צענעריל יהיה רק צענעריל, כי כל מזונותיו של אדם קצובין לו, ואי אפשר להוסיף עליהם ולא לפחות מזה, וככל היוצא מפיו של הבורא יעשה.

ו. כעין זה פירש הרה"ק ה'מי השילוח' מאיז'ביצא זי"ע בלישנא דקרא בריש פרשתו 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה', כי מדרך האדם בעת אשר תבוא עליו קללה ח"ו לזעוק לה' על צרתו, אולם בעת 'הברכה' וכשזורחת עליו השמש טחים עיניו מראות כי מאת ה' היתה זאת ועלול הוא לומר כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה, על כן נאמר ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, אני הוא שנותן את הברכה ואני הוא שנותן את הקללה, ומבלעדי אין אלוקים...

ז. ודע, שהמרבה בהשתדלות מראה שהוא סומך על מעשי ידיו, שמהם תבוא פרנסתו, 'הגע בעצמך' אם היה האדם מאמין בכל לבבו שבורא עולם הוא הזן ומפרנס, וכל הנקצב לו יגיע ויבוא אליו מבלי להתייחס לגודל השתדלותו,

באר הפרשה - פרשת ראה

ג

מלאכה משם והלאה אין לו אלא לבטוח בקונו, ולא להצטער על שום דבר עולמית, עכ"ל.

(תהילים לא ז) 'שנאתי השומרים הבלי שוא ואני אל ה' בטחת'.

וכבר כתב בספר 'המספיק לעובדי השם' לרבינו אברהם בן הרמב"ם (פ"ח 'הבטחון'), שהבוטח ב'השתדלותו' שהיא תביא לו הפרנסה הרי זו 'כפירה נסתרת', והיינו שבפיו אומר שמאמין בה' שהוא המפרנס והמרושש, הממית והמחיה, המוחץ והמרפא, אבל בסתר ליבו בוטח הוא שפרנסתו תלויה לפי ריבוי או מיעוט השתדלותו, ורפואתו תלויה בתרופות הרופאים, ומכיון שסובר כך, הרי זו 'כפירה', ודוד המלך אמר על כך

כרחם אב על בנים - אם כן דאגה מניין
בפרשתן (יד א-ב), 'בנים אתם לה' אלוקיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך' וגו', וכתב ה'אבן עזרא' (ד"ה ולא תשימו) וז"ל. אחר שתדעו שאתם בנים לה', והוא אוהב אתכם יותר מאהבת אב לבן, לבן אל תתגודדו על כל מה שיעשה, כי כל אשר יעשה לכם לטוב הוא,

וכי היה יגע לריק ומשוטט יומם ולילה בשווקים וברחובות בחיזור אחר פרנסתו... ואף אם ההשתדלות 'מצווה' היא כדכתיב 'וברכתיך בכל אשר תעשה' (טו יח, ועי' תנ"כ"א רבה יד ב) מ"מ לא יוסיף בה יותר מידי כדי שלא יעבור על 'בל תוסיף' (כהנוטל 'חמשה' מינים בלולב או 'חמשה' ציציות בטליתו)...

הגה"צ רבי אליהו דסלר זצ"ל אמר כי לפי דברי ה'מסילת ישרים' שההשתדלות היא כמס שפורע כל המין האנושי, א"כ נמצא שהמרבה ב'השתדלות יתירה' דומה לסוחר ששילם את חובו לממונים מטעם השלטון על המס, והנה הוא רודף אחריהם שברצונו לשלם להם עוד ועוד מיסים, היש לך שוטה גדול מזה...

ח. כיו"ב אמר הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע בשם הרה"ק הרר"א מליז'ענסק זי"ע (הובא בתורת הס"ק מקאזמיר בספר דברי ישראל), שהאדם יכול לפרנס את עצמו, אפילו אם לא יהיה לו למכור רק קסמין דקין ולהעשיר מזה עושר רב, וכל זה בתנאי שלא יהיו נמאס בעיניו... ומבאר עפ"י את הכתוב בפרשתן (טז טו) כי 'ברוך ה' אלוקיך בכל תבואתך ובכל מעשי ידך - ומתי תתקיים ברכה זו - כשיקיים והיית אך שמח.

עוד מפרש 'והיה ה' מבטחו' (ירמיה יז ז) כמו שאמרו חז"ל (בר"ר מב ג) 'אין והיה אלא לשון שמחה', והיינו שהשמחה משמשת סימן ואות אם יש לאדם בטחון בבוראו, כי הבוטח בה' אינו דואג על פרנסתו וצרכיו, שהרי סמוך ובטוח שה' לא יעזבנו, ממילא נחה נפשו ושרוי בשמחה.

עוד הובא (שם, בהערה ג) וכן אמר א"ז זצוק"ל מקאזמיר, שמחה היא עצה לפרנסה, כמו שנאמר (דברים לג יח) שמח זבולון בצאתך, ופירש"י הצלח בצאתך לסחורה. ומה ענין 'שמח' ל'הצלח', אלא שע"י השמחה יצליח האדם בכל דרכיו. וכן בפרשתן על הפסוק (טז טו) והיית אך שמח תרגם יונתן ברום חדוון באצלחותא - כי ע"י השמחה יצליח בכל אשר יפנה.

וכך רמז הרה"ק האדמו"ר הזקן מאלכסנדר זי"ע (מאורן של ישראל אות ב) בלשון הכתוב 'והיית אך שמח' - שראשי התיבות של תיבות אלו הוא שו"א, לרמז בזה שפעמים על האדם להיות שמח בפנים צוהלות אפילו אם אין השמחה אמיתית אלא שווא, וכלשון קדשו, כלומר עס איז בעסער איין פאלשע שמחה פון איין ערליכע מרה שחורה - טוב יותר שמחת שוא ממרה שחורה אמיתית.

אמנם לא לחינם נרמז הדבר רק ב'ראשי תיבות', כי הר"ת וההתחלה היא ב'שוא', אך לבסוף נעשה השמייכעל (השחוק והחייך) לאמת. וכמו שתינוק קטן מרבה שמחה אצל הוריו בשחוק אשר הוא שוחק (מחייך), אף שהם יודעים בבירור שאין זה שחוק של אמת, כך גם שמחתנו - אף שאינה אמיתית תביא בסוף לשמחה אמיתית.

וכן מתאמרא בשם הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע שהמידה היחידה שמותר להקדים בה את החיצוניות קודם הפנימיות, היא במידת השמחה, כי בשאר עניני העבודה נאסרה החיצוניות לגמרי, מכל מקום בענין השמחה - יהיה צהלתו בפניו על אף שאבלו בלבו, כי בסופו של דבר יבוא לידי שמחה וצהלה אמיתית ופנימית.

וזה לשון הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (סוכות, קב), וצריך האדם לייגע עצמו על שמחה יותר מעל כל המידות טובות. הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע היה אומר ש'שמייכל' ר"ת כולם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו, ועל אף שאין זה על פי סדר התיבה, כי זוהי חכמת האדם לשחוק (שמייכלען) אף כשאין הכל 'מסודר' על פי חשבונותיו.

באר הפרשה - פרשת ראה

אודות הבנים זש"ק, נחת דקדושה וכו' וכו', והיא כעול ברזל על צווארם (ירושלמי שבת פ"ד ה"ג) להכביד ולשבר גופם ונפשם - הסירו דאגה מליבכם, כי הנני שוקד על טובתכם תמיד כרחם אב על בנים. ואכן זה הזוכר תמיד שהוא 'בן' לאביו שבשמים - הזן ומפרנס לכל' וממלא כל מחסורו, ממלא לא ידאג על עתידו. גם יקבל באהבה ושמחה את כל הקורות אותו, ולא יעמיד עצמו לומר אוי לי שכך עלה בגורלי... כי סומך

ואם לא תבינוהו (תדעו, שהוא) כמו שלא יבינו הבנים הקטנים את מעשה אביהם רק יסמכו עליו, כן אתם תסמכו על ה', וזהו שאמר 'כי עם קדוש אתה לה' אלוֹקֵיך', שבכם בחר ה' להיות לו לעם, לכן תאמינו בכל לב ונפש כי הכל בחשבון ממעל לטובתכם ולהנאתכם, עכ"ל^ט.

והרי שמקרא זה נאמר כנגד כל אותם 'בעלי דאגה', אם בפרנסה, אם בבריאות גוף ונפש, אם בספיקות

ט. כע"ז כתב ב'דעת זקנים לבעה"ת' (ד"ה בנים), וז"ל. בנים אתם לה' אלוֹקֵיכם - ולכן אם מת אביכם ה'בשר ודם' לא תתגודדו, שהרי אינכם יתומים בכך - כי יש לכם אב שהוא חי וקיים יתברך ויתעלה שמו, אבל הנכרי כשמת אביו יש לו להתגודד - שהרי אין לו עוד אב כי אם עזו ואבנו שאין בהם מועיל, כדכתיב (ירמיה ב כז) 'אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתנו'.

וז"ל ה'ספורנו' (ד"ה בנים), שאין ראוי להראות תכלית הדאגה והצער על המת הקרוב אליו, כי עדיין נשאר לו קרוב נכבד ממנו במעלה ובתקוות טוב (יותר מהקרוב שמת לו עתה), והוא אבינו שבשמים, שהרי אתם בנים לה' שאביכם קיים לעד, ואין ראוי שתדאגו ותתאבלו בתכלית על שום מת, והיינו, דמה לו לאדם לבכות אחר שקרוב הוא אל אביו שבשמים, קל חי וקיים, הממלא כל מחסורו ומשפיע לו כל טובו כאב לבנו, הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוונך. ידוע מה שאמר המשגיח 'רבי ירוחם' זצוק"ל אחר פטירת ה'חפץ חיים' זי"ע כשהכל הרגישו כי 'חשכות' באה לעולם, ויען ויאמר, אכן, ה'חפץ חיים' נסתלק מאתנו, אבל הרי מי שעשה את ה'חפץ חיים' עדיין חי וקיים... (משיחותיו, דעת חכמה ומוסר ח"ב עמו' פח).

י. אחד מבניו של הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע ביקש פעם מאתו סיוע ועזר בפרנסתו... אמר לו הרה"ק, וכי נראה לך שהקב"ה הוא 'אבי שבשמים' ואילו כלפיך אינו אלא כ'זקנך שבשמים' - כי אני בנו ואתה נכדו, לא ולא, הרי כמוני כמוך, שנינו 'בניו'... הקב"ה אביך כדרך שהוא אבי, וישפיע עליך ממרומים כל טוב, כרחמי האב על הבן. יא. ומן העניין להביא דברים מתוקים וערבים מספר 'גאון יעקב' (הנדפס בעין יעקב) על הא דאיתא בגמ' (תענית כב.), רב ברוקא חוזאה פגש את אליהו הנביא 'בשוקא דבי לפט', ושאלו אם יש כאן אחד שהוא בן עולם הבא, לבסוף הראה לו אליהו על שני אנשים שהם בני עוה"ב, שאלם רב חוזאה למעשיהם שבגין כך זכו להיות בני עוה"ב, השיבו לו 'אינשי בדוחי אנן מבדחינן עציבי, אי נמי כי חזינן בי תרי דאית להו תיגרא בהדייהו טרחינן ועבדינן להו שלמא' - אנשים שמחים ומשמחים בני אדם ומשכינים שלום בין הניצנים. ומקשה במתק לשונו לאיזה צורך היה לו לרב חוזאה לדעת מיהו בן עוה"ב, וכי ביקש לבוא עימם בקשרי שידוכין... וביותר מקשה, היאך באמת השיב לו אליהו על אנשים אשר המה חיים עלי אדמות שהם בני עוה"ב, והרי מקרא מפורש כתיב (איוב טו טו) 'הן בקדושו לא יאמין', שכל זמן שלא פסק ממנו יצר הרע מי יודע מה יהיה באחריתו, ואפילו לגבי אבות העולם מצינו (תנחומא תולדות ז) שאין הקב"ה מייחד שמו על החיים.

ומבאר, כי כוונת רב חוזאה בשאלתו מי הוא בן עוה"ב היתה, האם יש מי שזוכה להשיג בעודו בעוה"ז מעין תענוגי עוה"ב, למען יוכל ללמוד מדרכיו ולהשיג אף הוא אותה הנאה, והיינו כי אין שום דבר מתענוגי עוה"ז שלא יתערב בו עצב, 'כי אם יאכל וישבע מכל תענוגים, אז מלבד שיולידו לו חלאים רעים מריבוי המאכל, אף יתעצב מהעדר אוהביו והפסד ממון, עוד איזה קטטה ומריבה ימצא', אכן תענוג עוה"ב הוא בשלמות אשר אין בו שום עצבות כלל, והוא התענוג האמיתי.

והרוצה להנות בעודו עלי אדמות כעין תענוג עוה"ב 'יהיה שמח וטוב לב בכל ענייניו, לקבל כל ענייני הנהגותיו בשמחה, ולא יתעצב בשום דבר מהמקרים אשר יזדמן, כי יאמר הלא מאת אלוֹקֵים הוא ולמה זה אתעצב. גם אם יראה אחרים מתעצבים או מתקוטטים גם כן ירבה שלום ביניהם וינחם את ליבם', ואכן זהו דוגמת עוה"ב 'אשר אין שם עצב ורוגז והכל בתכלית התענוג והשלום'. ומוסיף לבאר עוד שזהו עומק הברכה הנזכרת בגמ' (ברכות יז.) 'עולמך תראה בחייך' - שגם בעודו בחיי העוה"ז יזכה להשיג מתענוגי עוה"ב מתוך מנוחה ושלווה ששון ושמחה.

על כן אמר 'אנכי נותן לפניכם' לשון הווה, שבכל יום ויום אפילו ביומו האחרון עדיין בידו לשוב ולבחור בדרך הטובה, תתחדש מהיום ואילך, וייטב לך בזה ובבא...

ואם יאמר האדם וכי איזו תקנה יש לי אחרי שכבר עברתי כל כך הרבה עבירות, והיאך אתקן את כל עוונותי. לזה אמר הכתוב היום, כי הבעל תשובה 'כתינוק שנולד' היום^ד - בתנאי שמעתה יעזוב את דרכו הנלווה, ויתחיל להלך בדרך טובים. ואם יוסיף האדם לומר אין בכוחי להתגבר על היצר האורב לי יומם ולילה להכשילני, על כגון דא אמרה תורה אנכי, כלומר הקב"ה אומר לו אנכי אהיה בעורך^{טו}, כמאמרם (סוכה נב.) 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו'.

ואם עדיין יבוא האדם בטענה אולי אין בזה טובה אמיתית, כי בזה שמרצים אותי בכל מיני ריצוים נראה הדבר כאילו סחורה גרועה מוכרים לי, לכך אמר לפניכם שהקב"ה מניח לפניכם את הדרך הטובה ואינו

הוא על 'אביו' שהכל בחשבון לטוב לו כל הימים^{יב}, וכמו שאמרו (ירושלמי הוריות ג ד) לטובתי נשברה הגל פרתני^{יג}. ובוה ישמח ויעזו במתת גורלו, וממילא תרום ותגביה קרנו, יומתקו כל הדינים והכל יתהפך לטובה וברכה ב'נגלה' ממש. סוף דבר, על האדם להאמין בבוראו באמונה שלימה בכל עת, ולקבל כל הקורות עמו באהבה, ובידיעה שיש 'טעם עליון' לכל אשר בא עליו, בין לטוב ובין למוטב.

כל ישראל יש להם חלק - עבודת השי"ת שייכת לכל אדם בכל עת

ביאור יקר מצינו בתורתו של הגר"א מווילנא זי"ע (דברי אליהו בפרשתן ד"ה ראה) עה"פ בריש פרשתן 'ראה אנכי נותן לפניכם היום', נקט הכתוב לשון הוה נותן ולא אמר נתתי בלשון עבר, לבל יעלה האדם בדעתו כי הבחירה בטוב ניתנה בידו רק בתחילת דרכו בעבודת ה', אבל אם כבר החל להלך בדרך שאינה טובה שוב אין לו תקנה אף אם ירצה להשתנות לטובה,

יב. איתא בגמ' (ברכות כט:) לגבי המתפלל תפלה קצרה, 'מאי פרשת העיבור, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשר עברה יהיו כל צרכיהם לפניך'. וכבר הקשו המפרשים מה הוצרך לדמות זאת ל'אשה עוברה', ומבאר הבן יהוידע וז"ל, נ"ל בס"ד נקיט הדמיון כאשר עוברה שצער העיבור והלידה סופו טוב כי תלד בן ותשמח בו, כן הַעֲבֶרָה הזאת שתהיה על ישראל סופה טוב דכל מה דעבדי משמיא לטב עבדי. עכ"ל. ובוודאי אנו מתפללים שיהיו כל צרכיהם לפניך, ויגולו רחמיק על מידותיך, אך גם ה'כעס' הוא לטובה.

יג. ומפורש אמרו בגמרא (נדה לא.), וז"ל. דרש רב יוסף מאי דכתיב (ישעי' יב א) 'אודך ה' כי אנפת בי, ישוב אפך ותנחמני' במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שיצאו לסחורה, ישב לו קוץ לאחד מהן (ואיחר בזה את הספינה) התחיל מחרף ומגדף (מרוב צערו על שהפסיד 'עסק' טוב), לימים שמע שטבעה ספינתו של חברו בים התחיל מודה ומשבח (שחיי ניצלו) לכך נאמר 'ישוב אפך ותנחמני'.

מעשה באחד שהוצרך לנסוע מעיר לעיר בעסקי פרנסתו ואיחר את האוטובוס ונאלץ להזמין טעקסי (מונית) שהנסיעה בה יקרה פי כמה וכמה, גם הוכרח להמתין עליו זמן רב, והיה כולו סר וזועף, אמר לו ידידו, אילו היית שומע כי ל"ע אירעה תאונה נוראה והאוטובוס שבו רצית לנסוע נתהפך על פניו וכל נוסעיו נהרגו או נפצעו כמה היית מודה לה' הטוב על שסיבב לך לאחר להציל נפשך, ועתה עמוד והודה על האמת, וכי בשביל הרגשתך הטובה צריך הקב"ה להביא רעה על נוסעי האוטובוס... שמח בה' והודה לו על כל חסדיו המרובים בכל צעד ושעל גם אם לא ראית בעיניך את הטובה הנצמחת מאותה 'רעה'...

יד. בדרך זה ביאר הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (בפרשתן ד"ה א"י ראה) במאמר חז"ל (תמיד לב.) 'איזהו חכם הרואה את הנולד', כי העושה תשובה הרי הוא כקטן שנולד דמי, ו'חכמת החיים' של יהודי להתחדש תמיד ולראות עצמו כנולד היום.

טו. ומן העניין להזכיר מה שכתב ה'טור' (או"ח קטו) בביאור נוסח התפילה 'השיבנו אבינו לתורתך', אחרי שבני ישראל בניו של מקום הם ככתוב (בפרשתן יד א) 'בנים אתם לה' אלוקיכם, ו'האב חייב ללמד את בנו תורה' (קידושין ל.) על כן מבקשים אנו 'השיבנו אבינו לתורתך'.

אגב גרר ב'בעל הטורים' כתב עה"כ בפרשתן (יא כז) 'את הברכה אשר תשמעו' שהוא סופי תיבות 'תורה', שבזכות התורה יבואו הברכות. וב'משנה ברורה' (תקפ"ה סק"ג) הביא, שלכן תוקעין בשופר אצל ה'בימה', כי שם קוראים בתורה, כדי שזכות התורה יגן עלינו לעלות זכרוננו לפניו לטובה.

באר הפרשה - פרשת ראה

המלכים הקב"ה ויתבייש להתפלל בהתלהבות ולדבק עצמו בה' - לא יוכל להתקרב עצמו לעבודת ה' וימנע עצמו מעבודת התפילה, על כן בגשתו להתפלל צריך לאמץ את לבבו, והחלש יאמר גיבור אני לבוא בהיכל המלך". עכ"ל.

ועפ"ז יתבאר אומרו 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה', כי כך אמר להם ראה, אנכי - מידת האנוכיות והגאוה, נותנת לפניכם ברכה וקללה, 'שבאם צריך להחזיק עצמו לברך לממ"ה הקב"ה, ועל ידי זה מוכרח להתחזק להיות לאיש שלא יתבייש להידבר בו ית' או יבורך בברכה', אבל אם מנשא את עצמו שלא לצורך תהיה לו אותה גאוה לקללה.

ביסוד הדברים איתא בשם מרן הבעש"ט הק' זי"ע (בעש"ט עה"ת, וכן איתא בספר אבן ישראל ד' כג בשם הרה"ק ר' שלום יוסף בן הרה"ק מרוז'ין) על הכתוב (בראשית ד' זיה) 'הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חמאת רובץ... נע ונד תהיה בארץ', דהנה 'אם תיטיב' פירוש, אם יעבוד האדם את בוראו כדבעי ויחשיב את מעשיו, אזי איכא למיחש שיבוא לידי 'שאת' זה מדת הגאוה וההתנשאות, אולם 'אם לא תיטיב' ויתעמק תמיד לחשוב שבאמת אין עבודתו שווה מאומה, אזי 'לפתח חמאת רובץ' כי על ידי יאוש ועצבות ח"ו יהיה

מכריח אתכם לבחור בטוב אלא 'הבוחר יבחר' טו'. ואם יאמר אדם שקבלת הברכה תלויה רק אם יהיו בעולם עוד צדיקים, אבל אם רק אני אבחר בטוב לא אוכה לכל רב טוב הצפון לצדיקים, לזה נכתב ראה בלשון יחיד, ללמדנו שגם היחיד יכול לזכות בברכה, ולא ישגיח במעשי עולם אם מקבלים עליהם עול תורה ומצוות אם לאו.

ויגבה ליבו - גאוה דקדושה וגאוה פסולה

בפרשתן (יא כו) 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה', ודקדק הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (ראה, עוד בפסוק) בטעם שנקט הכתוב לשון 'אנכי', ולא אמר 'ראה אשר אני נותן' או 'הנני נותן'. ומבאר על פי מה ששמע מהרה"ק ר' מיכל מזלוטשוב זי"ע לפרש בלשון הכתוב (ה ה) 'אנכי עומד בין ה' וביניכם', כי ההתפארות וההתנשאות שמחזיק האדם בקרבו שהגיע לאיזה מעלה בתורה ובעבודת ה' היא עושה מסך המבדיל בינו לבין הקב"ה, ומרחיקה את האדם מקונו, וזהו שאמר הכתוב אנכי - ה'אנוכיות' והיישות שמחשב עצמו כ'יש' היא העומדת כמחיצה בין ה' וביניכם. אמנם ממשך ה'מאור ושמש' בזה"ל, לא כל העיתים שוות, כי כשהאדם עומד לשפוך שיחו לפני ה', אז אם יעלה על לבבו לאמר מי אנכי לגשת לפני מלך מלכי

טז. ה'כלי יקר' מבאר עניין הכתוב 'ראה אנכי נותן לפניכם היום' שהוא מוסב על עניין ה'בחירה', ובא לרמוז בתיבת היום אל הגלגל היומי (היינו השמש שעל פי הילוכה נקבע היום והלילה), והסמיק תיבת היום אל 'הברכה והקללה', לומר לך שכמו השמש שהוא עצמו אחד הוא ופועל שני הפכים, מתיך השעווה ולאידך מקפיא הביצה, כמו כן היא משחרת פני הכובס ומצד שני מלבנת הבגד, וכל השינויים הללו אינן באים מצד השמש כי אם מצד המקבלים, כך הברכות והקללות הבאים מאתו יתברך, אינם מחמת שיש ח"ו שינוי בו יתברך, פעמים ברכה ופעמים להיפך, שהרי נאמר (מלאכי ג' ו) 'אני ה' לא שנית', אלא השינוי בא מצד המקבלים, ונמצאנו למדים מדבריו, שזאת הברכה - ברכת אלוקים ממעל, קבועה ומצויה לו לכל אחד ואחד, והוא עצמו מחליט האם להתנהג בתומת ישרים וליהנות מלא חפניים מברכת הטוב, או ח"ו להיפך.

יז. הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע נסע יחד עם הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע לכנסיה הגדולה בווינא בשנת תרפ"ג, בדרך שאל ה'חפץ חיים' את הרבי מגור, הנה בתורה כתוב (בפרשתן יג ח) 'אחרי ה' אלוקיכם תלכו... ובו תדבקון', ולכאורה צריך ביאור שהרי אמרו חז"ל (בר"ר מד ה, ועוד) 'כל מקום שנאמר 'אחר' סמוך 'אחרי' מופלג', ומדוע אמר 'אחרי' ה' תלכו שנראה לכאורה שצריך להתרחק מה', ותירץ ה'חפץ חיים' שהכתוב בא לומר שאף כשאדם מרגיש בנפשו שהינו מרוחק ו'מופלג' מהבורא יתברך מרחק רב, גם אז 'אחרי ה' אלוקיכם תלכו', בלא להתיימשק מקרבת ה'. נענה ה'אמרי אמת' ואמר, לכבודכם אענה תירוץ על פי דרך החסידות, שהכתוב בא לומר במידה שהאדם מרגיש בנפשו שהינו מרוחק ו'מופלג' מה', במידה זו הרי הוא זוכה ל'ובו תדבקון' על ידי זה דבוק האדם לבוראו בדביקות וקירבה גדולה, (בשיחתו של עבדי אבות' לגאב"ד ראדומישלא זצוק"ל הביא נוסח, שאם האדם מדמה בעצמו שהוא קרוב אזי הוא רחוק, ואם חושב שהוא רחוק הרי הוא קרוב).

רוכז לפתח הטאת י", ואלא מאי תקנתיה נע ונר תהיה בארץ - שינוע' ממדה אחת לחברתה כפי הצורך, שלפעמים יתגאה בגאות דקדושה ולפעמים ישפיל עצמו בענווה כפי הצורך, אבל לא יעמוד במדה אחת כי אז עלול הוא להיכשל ברשתו של היצר רח"ל.

כי בך יברכך ה' - שפע גשמי ורוחני הנשפע ע"י הצדקה בפרשתן (טו י), 'נתון תתן לו' ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוךך בכל מעשך ובכל משלח ידך², כתב ה'חינוך' (תפ) וז"ל. וכל מבין דרכי התורה ומשיג לדעת אפילו מעט בחין

יח. וכבר אמר הרה"ק רבי שלמה מקארלין שמה שאין האברכים מתעלים היום, הוא מחמת 'שאינם מחשיבים עובדא', כי הדרך הישרה - שמכל פעולה קטנה בעבודת השי"ת יתמלא שמחה רוחנית ובזה תתאוה נפשו להתעלות יותר ויותר, כי תחילת נפילת האדם באה כאשר אינו שמח בחלקו.

וזה כלל גדול שאמרו צדיקי הדורות (שפת אמת אבות, תפארת שלמה כי תבוא ד"ה ושמחת, וכן במנוחה וקדושה לתלמיד הגר"ח מוואלאזין שער התורה ח"ב כ"ג בשם הגר"א) שמה שאמרו חכמים (אבות ד א) 'איזהו עשיר השמח בחלקו' קאי גם על רוחניות, שאף בזה יהא האדם שש ושמח בחלקו ולא יתאונן על כל הבא עליו, ואף שוודאי צריך להתחזק להוסיף פעלים לה' ולתורתו, אבל ח"ו מלהתעצב על מצבו הרוחני.

וכן כתב מפורש הרה"ק הרמ"מ מוויטעפסק זי"ע (מכתב כ"ב) תשובה כללית לידידי נפשי, בעסק התורה והעבודה אשר רבים צועקים על המחשבות זרות, והתהוות הסיבה הוא שאינם שמחים בעבודתם... כי הנה כלל גדול בתורה להיות שמח בחלקו גם בעסק התורה ועבודה אם מעט ואם הרבה ויהנה ממנו... וודאי מהראוי לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי ואפ"ה יהיה שמח מאוד בעסק עבודתו של עכשיו...

וכך כתב הגר"א (אורות הגר"א ערך שמחה אות ו - ע' רמא) עצבון הוא מום וכו', וכל אשר מום בו לא יקרב למקדש, לכן הנכנס למקדש צריך שמחה, עכ"ל. ואין הדברים אמורים דייקא לגבי הנכנס ל'בית המקדש' אלא לכל ענייני הקדושה שאי אפשר להתקרב אל הקודש ולהתחיל בעבודת ה' בלא שמחה, ואשר מום בו לא יקרב... ומכאן נלמד גם לעניינים שהזמן גרמא, שאי אפשר 'להיכנס' לאלול הבעל"ט מתוך עצבות, אלא רק מתוך שמחה. בא וראה כמה פעמים נכתב עניין ה'שמחה' בפרשתן הרומזת על חודש אלול, וכמו שאמרו צדיקים (ראה להלן בהרחבה) כי 'ראה' ר"ת ראש אלול היום, ללמדך על חובת השמחה הנוהגת ביותר בימי אלול הבעל"ט.

יט. החיד"א זי"ע מביא בספרו 'פני דוד' (ד"ה ובכפל הכתוב) בשם האלשיך (בפרשתו, ד"ה נתן נתן א"י השני, ועיי' פר' משפטים אם כסף) שכראות אדם שהקב"ה השפיע לו שפע רב, ידע שאינו אלא 'אפטרופוס' על המעות, וכמו שאמרו (ב"ב קלא:): הכותב כל נכסיו לבן אחד בין הבנים הרי הוא נעשה אפטרופוס על הממון, כי אומדים דעתו של אב שלא כיוון לתת רק לאחד ולהניח את שאר בניו - אלא שמינה אותו לאפטרופוס, ועל דרך זה כל ישראל בנים לה', ואם נתן נכסים לעשיר - הדעת נותנת דחלקו של עני מונח אצל העשיר, ואין העשיר אלא אפטרופוס עליהם. וז"ש נתון תתן לו, פירוש. ראה אנכי נותן לך, כדי שתתן לו, ולא ירע לבבך - שהרי נמצא שהנך נותן לו משלו, ואין זו מצוה כי מעותיו של העני מופקדים בידך, ושלו הוא נוטל, ואף שלכאורה אין זה מצווה כלל, עכ"ז - בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוךך.

כה אמר הרה"ק ה'נועם אליעזר' מסקולען זי"ע במשל 'למחלק' (מלצר) הממונה לחלק את המנות למסובים בשמחת הנישואין, ובבואו לפני אחד השולחנות בו ישבו כעשרה סועדים הניח את המגש הגדול בסמוך לאחד המסובים כשבדעתו לקחת ממנו ולחלק לכל המסובים, והנה אך התחיל לחלק לאיש איש מנתו פתח היחיד שהמגש הונח לידו - איי, אדון נכבד, מנין לך העוז והחוצפה לקחת משלי ולחלקה לאחרים, שחק ממנו ה'מחלק' וכי תעלה על דעתך שנתתי לך לבדך עשרה מנות בשר בסעודה אחת, אלא שהייתי מוכרח להניחו באיזה מקום לכן בחרתי בך להניחו בסמוך לך, אבל ע"מ לחלקה לאחרים הנחתיו כאן... והנמשל מובן... כי זה האיש אשר 'הניחו' אצלו מן השמים ממון הרבה אל יחשוב ש'הכל שלו' ובשבילו... אלא הממון נועד עבור כל הרבים הנמצאים בזה העולם.

כ. ה'מגיד מדובנא' זי"ע (אהל יעקב ראה, ד"ה כי בגלל) המשיל את הדבר לאדם שאיבד שטר של מאה זהובים, ובדרך חיפושו מצא מאתים זהובים אחרים, ברם, יש לו מקום לחשוב שאם לא היה מאבד את המאה הראשונים היה לו עתה ג' מאות זהובים, אך ההולך בשדהו ושק של זרעים בידו ונקרע השק ונפלו ממנו זרעים, ולאחר זמן עבר האיש בשדהו ונשתומם לראות שצמחו בשדהו ירקות לרוב, וכי יש לו מקום לומר - אם לא היה נקרע שקי היה לי כעת לבד משדה מלאה בזרעים גם שק 'גרעיני זרע', והרי לשוטה ייחשב האומר כן, מכיוון שכל הצמיחה באה

באר הפרשה - פרשת ראה

ערכה, ידע בבירור כי המפורז ממונו לצריכים - נוסף עוד (היינו שלא די שלא יחסר ממונו מהצדקה, אלא אף יתרבה) כי ה' ידין את האדם לפי מעשיו ויעניקוהו מברכתו כפי התקרבו אליה (היינו כפי אשר יתקרב האדם אל הברכה המצויה ביד ה'), ומידת הכילות (הקמצנות) היא מחיצה של ברזל

בינו ובין הברכה והנדיבות הוא חלק מחלקי הברכה, ונמצא המתנהג בה (בנדיבות הלב) שהוא בתוכה (בתוך הברכה). וכבר אמרו חז"ל (תנחומא יח, תענית ט). על הפסוק שבפרשתן (יד כב) 'עשר תעשר' - עשר בשבילכא שתתעשר^כ.

לו רק על ידי שהשק נקרע ונפלו ממנו גרעיני הזרע. כמו כן על האדם לדעת, שבכדי שיזכה לישועות והשפעות מן השמים עליו לזרוע את גרעיני הצדקה, וכהא דאמרין 'זורע צדקות - מצמיח ישועות' שהצדקה היא אשר מצמיחה את הישועות וזה פירוש הכתוב 'ולא ירע לבבך בתתך לו' שלא תחשוב שממונך מתחסר על ידי הצדקה, כי אדרבה 'בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך' כי הצדקה היא אשר הצמיחה את כל הברכה והשפע.

כא. הקשה הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (סיון מאמר ה אות יד) שהרי אסור לשמש את הרב על מנת לקבל פרס (אבות א ג) אלא צריך לקיים את המצוות רק לשם שמים, מעתה יקשה, כיצד היאך התירה התורה לעשר בשביל להתעשר. ומבאר הבני יששכר, כי כבר אמרו חז"ל (עירובין מא:): שדקדוקי עניות מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו, ונמצא שבקשת העשירות היא בקשה על יראת שמים, שהאדם מבקש במר נפשו שאינו רוצה בדוחק העניות המעבירה אותו מעל דעת קונו רח"ל, אלא חשקה נפשו בעשירות בכדי שיוכל לעשות רצונו ית' מתוך הרחבת הדעת, וממילא כשמעשר בשביל שיתעשר אין זה בשביל לקבל פרס בעולם הזה, אלא הוא בכדי שיוכל לעבוד את השי"ת, והרי זה משאלת לב שכולה רוחנית. ובה מבאר הבני יששכר בלישנא דקרא 'עשר תעשר וגו' למען תלמד ליראה את ה' אלוקיך כל הימים', שעשר תעשר ר"ל בשביל שתתעשר, והרי זו עשייה לשם שמים, כי על ידי ריבוי הפרנסה תלמד ליראה את ה' אלוקיך כל הימים [ועיי"ש עוד במה שמאריך בזה].

ובכלל דבריו, הוא על כל קשיי החיים והצרות והייסורים העוברים על האדם רח"ל, שניתן לבקש ולהתחנן שיסור ממנו כל מחלה וצרה למען ילמד ליראה - בכדי שיוכל ללמוד ולהתפלל ולעבדו בלבב שלם מתוך מנוחה ושלווה, כי כל אותם הייסורים מעבירים אותו על דעת קונו ומונעים ממנו להיות ירא שמים, והבקשה על רוחניות ודאי נענית מיד.

כה היה מעשה אצל הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שאחד מחסידיו שלא נפקד בבנים הפציר בו רבות שיברכנו ב'ברכת הבנים', עד שאמר לו הרה"ק, גוזרני עליך שלא תדרוך כף רגליך על מפתן ביתי עד שתיושע, יצא משם בפחי נפש ושב לביתו, אבל וחפוי ראש, אבל - על שלא זכה לברכה, וחפוי ראש על שאיבד את רבו, וננעלו כל השערים בעדו... כעבור שנתיים ימים כבר לא היה יכול אותו חסיד להתאפק, וברוב געגועיו נסע אל הרבי ונכנס בלא רשות, כראות החידושי הרי"ם אותו חסיד נאנח ואמר, אוי מה עשית, ברצוני היה שתזעק אל הקב"ה ותתחנן בפניו שיתן לך פרי בטן כדי שתוכל לחזור ולראות פני הרבי, ואז בוודאי היית נושע, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, כלומר, בכל דבר שמבקשים עליו 'בידי שמים' לענות אם לאו, חוץ מיראת שמים - שהבקשה על יראת שמים מתקבלת מיד, והיו מוכרחים להושיע אותך בכדי שתוכל לנסוע ויתווסף לך ירא"ש, ועתה הפסדת...

כב. עוד נאמר על מצוות מעשר 'בחנוני נא בזאת אם לא אפתח לכם ארובות השמים' (מלאכי ג י), וביאר המגיד מדובנא (כתבי המגיד מדובנא ח"ב על מלאכי) בדרך משל, לסוחר שהגיע ממדינת הים וברשותו ספינה מלאה בבדים משובחים מעשי אורג, השמועה פשטה במהרה ברחבי העיר כי ניתן כעת להשיג בדי יקרים במחיר זול, ואכן, תוך זמן קצר עמדו לפניו כל סוחרי העיר. הסוחר הודיע לכל שאורכה של כל חתיכת בד היא שישים אמה, וכל אחד מהם רצה שהמוכר ימדוד לעיניו את כל הגלילים שהוא קונה מאתו, מה עשה הסוחר שאצה לו הדרך אמר להם אין עתותי בידי, אבקשכם, קחו את הגליל הנראה כדק ביותר, עתה אמדוד אותו לעיניכם ומכיוון שתראו כי אורכו שישים אמה תדרשו ק"ו לשאר הגלילים העבים יותר שבוודאי יש בהם שישים אמה...

והנמשל, כי הנה הקב"ה חמל עלינו ונתן לנו את תורתו עם תרי"ג מצוותיה. ותכלית כולם להיטיב עמנו ולהשפיע עלינו שפע רב - מצווה מצווה ועניינה המיוחד לה והם מקור הברכה. עתה בא אדם הקרוץ מחומר, ואומר לראיה והוכחה אני צריך, מניין אדע שהמצוות מקור הברכה הם - ולא אפסיד בעבור שמירתם (כגון הממהר לעבודתו ונראה לו שבקיצור תפילתו יצא מן המניין מוקדם יותר וירוויח יותר ממון, וכיו"ב בשאר מצוות), ואכן, חסד עשה עמנו הבורא, אחרי שקשה לנסות שש מאות ושלוש עשרה מצוות - קחו מצווה אחת הנראית כמי שקרובה להפסד יותר משאר

האדם אינו שלו אלא הקב"ה נתן לו רק כמו 'הלואה', והתכלית היא 'להוצאה ניתנה' - שיוציאם לענייני צדקה. וכתב עוד וז"ל, וכמו שיש ללמוד לבניו אחריו את דרך האמונה, כך ילמדם דרך הצדקה²¹, כענין שנאמר באברהם 'למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה' (בראשית יח ט).

ולא רק לפתיחת שערי ברכה ורווחה כנגד מעשיו זוכה האיש, אלא גם יוסיפו לו מן השמים 'מתנת חנם'. כתב הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (שמות לג יב, ד"ה והנתי) וז"ל. שהבורא יתברך נותן לו מדת חנינה ורחמנות - שיתנהג האדם עצמו במדת רחמים וחסד²², ועל ידי

בספר 'החיים' (לאחי המהר"ל, 'פרנסה וכלכלה' פ"ה) ביאר דבר נחמד בטעם שמצינו בלשון חז"ל 'שה'ממון' נקרא בשם 'דמים', שכשם שהדם הוא הנפש כך הממון הוא חיותו של אדם 'ומעמידו על רגליו', אך כשם שלפעמים צריך להקזי מהדם בכדי שלא יפסד ולצורך בריאות הגוף, 'כך צריך גם לנכות מעותיו ולמעטם על ידי צדקה כדי שלא יקבל הממון הפסד', ועי"ז מקיים הוא ה'דמים' שהם המעות²³. ובוזו פירש בלישנא דקרא (ויקרא יט ט) 'לא תכלה פאת שדך' - כי אם אינו מניח את המתנות עניים שהם לקט שכחה ופאה הרי הוא מכלה ומאבד את כל שדהו. והוסיף לרמוז זאת בלשון הגמ' (קידושין מז.) 'מלווה להוצאה ניתנה', כי הממון שביד

המצוות, שהרי הנותן מעשר מפחית מרווחיו, 'ובחנוני נא בזאת' עשר בשביל שתתעשר, וממנה תקיש לכל המצוות שרווח גדול טמון לנו בהם, ואין השומע לי ומפסיד.

כג. הגאון רבי שמעון הכהן שקאפ זי"ע (בהקדמה לספרו שערי יושר) מבאר את מאמר חז"ל (תענית ט.) 'עשר בשביל שתתעשר', מדוע העשירות אינה תלויה במעשי האדם, אלא רק בנתינת מעשר, עד שאפשר שתלמיד חכם וצדיק פלוני לא יהא נשפע בעשירות ממעל מאחר שאינו נותן מעשר, ולאידך גיסא ימצא עם הארץ שיתעשר עושר רב בזכות מצוות מעשר. וההסבר בדבר הוא, שכמו הממונה מטעם השלטון על אוצר קטן, אם ישמור תפקידו כראוי יתמנה לאחר זמן לשמור על אוצר גדול יותר, וכך יעלה ממדרגה למדרגה אף אם אינו ידוע כמצליח גדול בשאר תפקידים - מכיוון שבענייני האוצר הרי הוא ממלא שליחותו ותפקידו כראוי. כמו כן בענין עשירות הממון הכל תלוי אך ורק אם משתמש כראוי בממונו, שאם נותן 'מעשר' הרי הוא מראה בזה כי יודע הוא כיצד להשתמש עם ממון, על כן יקבל את שכרו משלם בעשירות ורווחה, ואם לאו - לאו.

כד. ידוע דבר המעשה שהובא בגמ' (שבת קנו:) על בתו של רבי עקיבא, שלאחר שנולדה אמרו החוזים בכוכבים לרבי עקיבא שביום שבו תיכנס לחופה - ישכנה נחש ותמות, באותו היום, לאחר סעודת הנישואין, נטלה 'הכלה' את התכשיט שבראשה ונעצה אותו בקיר, ובבוקר כשמשכה אותו החוצה ראתה שהוא ננעץ בתוך עין נחש, ונמשך הנחש עם התכשיט. סיפרה זאת לאביה, שאלה רב עקיבא מה מעשה עשית שבזכותו ניצלת מן הנחש שבא להכישך, השיבה לו, שאמש בסעודת הנישואין הגיע עני והקיש בדלת וביקש צדקה, והיו כולם עסוקים בשמחה ולא שמעו אותו, וקמתי ונטלתי את המנה שהכינו לי ונתתי אותה לעני. ומסיימת הגמ', 'אמר לה, מצוה עבדת, נפק רבי עקיבא ודרש וצדקה תציל ממות (משלי י ב) ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה' [כלומר, שכח הצדקה מצילה מעצם המיתה, ולא רק להקל עליו את הדין שלא ימות במיתה משונה אלא במיתה כאחד האדם, והרי לך בתו של ר"ע שנשארה בחיים].

הקשה ה'בן יהודע', מה הוסיף ר"ע בדבריו 'מצוה עבדת', הרי פשיטא שקיימה מצוות צדקה, ומתרץ 'ונ"ל בס"ד דרוצה לומר, גם עתה בסיפור זה שסיפרת לי עבדת מצוה, כי על ידי כך אדרוש דבר זה ברבים וידעו הכל כוחה של צדקה שתציל ממות ממעשה רב זה'.

ומכאן למדנו על התועלת הגדולה בסיפורי מעשיות כאלו וכיוצא בהן, שאפילו רבי עקיבא עצמו נצרך לעורר הרבים על ידי 'מעשה'... והדברים אמורים ביותר כלפי הילדים הרכים בשנים הנמשכים ביותר אחר דברי אגדה, שמחובת ההורים והמחנכים למשוך ליבם במעשיות ועובדות ובסיפורי צדיקים, להשריש בקרבם מעלת הצדקה, עד שגם כי יזקינו לא יסורו ממנה.

כה. סיפר הגה"צ רבי משה מידנער זצ"ל שפעם בלכתו בדרכו, עצרו יהודי בא בימים שנסע בעגלה, והפציר בו נואשות שיגמול עמו חסד ויעלה לעגלתו, כדי שיוכל להסיעו למחוז חפצו, אבל רבי משה לא אבה, ורק לאחר שהלה לא הרפה מעמו עלה על העגלה, ומשעלה שאל את היהודי, מה בער בכם כל כך שאעלה על העגלה, ענהו

אותם שמא מבית עלי אתם, שנאמר בהם (שמואל א' ב' לז) 'מרבית ביתך ימותו אנשים' אמרו לו, רבי, התפלל עלינו, אמר להם רבי מאיר 'לכו וטפלו בצדקה ואתם זוכים לזקנה' ודרש זאת מהכתוב (משלי טו לא) 'עמרת תפארת שיבה - בדרך צדקה תמצא'. ומכאן, דככל שמוסיף אדם להעניק מדיליה לאחרים הרי הוא זוכה לעצמו יותר ויותר.

עוד דרשו חז"ל (ויקרא רבה לד ח) על הכתוב (רות ב יט) שאמרה רות לנעמי על בועז (שגמל עמה חסד ונתן לה לאכול) 'שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז, אשר עשה עמי לא נאמר אלא אשר עשיתי עמו - דיותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית'.

יש שביארו דברי המדרש, דהרי 'כל מזונותיו של אדם קצובין לו' (ביצה טז.), ופעמים שנגזר על האדם להפסיד ממעותיו - כך וכך מעות, נמצא שהעני מזכה את 'בעל הבית' שיקיים הנגזר עליו (להחסיר מכספו) על ידי דבר מצוה, דממילא בוא יבוא ההפסד עליו, ומי פתי אשר יעדיף לקיים את הנגזר עליו באופן של 'הפסד ממון', בשעה שאפשר לו להחסיר את הממון על ידי קיום 'מצוות צדקה'¹², שאז ירוויח בכפליים - הן קיום

זה נותן לו מאוצר מתנת חנם (שהוא אוצר גדול), וכמו שדרשו (שבת קנא:): על הפסוק (בפרשתן יג יח) 'ונתן לך רחמים - ועל ידי זה ורחמך, עכ"ל.

מתנות עניים - הקב"ה שולח את העני 'כמתנה' לבעל הבית בפרשתן (טו יא), 'כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על בן אנכי מצוך לאמר פתח תפתח את ידיך', הרה"ק ה'כתב סופר' זי"ע (ד"ה והנה המדרש) מבאר בלשון הכתוב 'על בן', שהקב"ה אומר לאדם, 'לא יחדל אביון - אנכי לא אשאיר את האביון להיות נחלל מן העולם ולמות ח"ו ברעבוננו, אלא לעולם ימצא כל צרכו. אך מכיון שהנני יודע שעתידים לבא עליך כל מיני פורענויות וברצוני להצילך מהם, על בן אנכי מצוך לאמר 'פתח תפתח את ידך' ובוה תנצל מכל רע, וזהו פי' אומרו 'פתח תפתח את ידך לו' - כאילו אתה פתחת ירך לבקש טובה וחסד מעמו, ולא הוא ביקש טובה ממך. וכמתנה שלחתי אליך דייקא, בבדי שנתון תיתן לו, ותינצל מכל מרעין בישין¹³.

איתא במדרש (בר"ר נט א) רבי מאיר הלך ל'ממלא' (שם עיר) ומצא שם 'שחורי ראש' - פי' שכולם מתו בצעירותם, בטרם ילבינו שערות ראשם, שאל

אותו יהודי בהצביעו על אוזניו ואמר לו, הנה אוזניים אלו שמעו מפיו הקדוש של הקאברני'ער זי"ע, אז א טאג וואס מטוה"ט נישט א טובה א איד'ן איז א טויטע טאג (שיום שאינו פועל בו טובה ליהודי אחר, אינו נחשב לו בשמים כיום בחייו אלא כיום מת), וביום זה עדיין לא הדזמן לי לגמול חסד עם הזולת.

כו. עובדא נוראה סיפר אחד מיקירי קרתא דשופריא, שבהיותו אברך צעיר לימים, נחלה ל"ע במחלה הנוראה, בצר לו עלה אל בית המדרש 'חיי עולם' בכיכר השבת (שם ישבו רבים וטובים מגדולי עיר הקודש), וניגש אל הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זי"ע (שעדיין לא הוכתר לרבי), ונתן לו פדיון גדול ונתברך ממנו ברפואה וישועה, ואכן לא עברו ימים מועטים ואותו אברך נרפא כליל בדרך נס. ויהי מקץ שלושים שנה חלה אותו אברך שוב במחלה הנוראה, ומיד שם פעמיו אל הרה"ק מזוועהיל, שכעת כבר הוכתר לרבי, ומשתינה לפניו את צערו, ענהו הרה"ק ואמר לו, לך נא והזכיר את עצמך אצל עני ואביון ותן לו 'פדיון' והוא יברכך ויפעל בעבורך רפואה שלימה, שאלו היהודי מדוע לפני כשלושים שנה לקח הרבי ממני את הפדיון ונושעתי מיד ברפואה שלימה ואילו עתה משלחני הרבי שאפנה לאחרים, ענה לו הרבי, באותה שעה עני מרוד הייתי, ומשהבאת לי את סכום הפדיון חייתה נפשי בגללך, ובזכות ברכת התורה 'כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך' נושעת ונרפאת ברפואה שלימה, אבל עתה משנתמנתי לרבי, וכבר מצויה ההרחבה בביתי אם כן מה לך כי באת אלי, ורק כאשר תהנה מנכסין וממונך עני הגון ובן טובים, מובטחני שתיושע בזכות הצדקה.

כז. מעשה נפלא שמעתי מבעל המעשה, איש חסיד וצדיק שתחת רשותו 'רשת חנויות' (Chain Stores) בכמה וכמה ערים בארץ הקודש, ובס"ד הצלחתו עולה למעלה למעלה, ויהי היום, החליטו שלטונות המס לבדוק אותו הדק היטב היטב הדק, שלחו 'מרגלים' ומצאו שאחד המוכרים באחד הסניפים שכח בטעות ל'רשום' הכנסה אחת, ומשם הייתה דרכם קצרה לפסול את 'ספרינו' (ספרי דו"ח, הנהלת חשבונות המוגשת לשלטונות המס) וגם שלחו מכתב בו הודיעו ל'יועץ המס' שהם מטילים על בעל החנויות קנס של 500,000 שקלים, לעומתם ענה יועץ המס שאין ממה לדבר,

לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות, וזהו כוונת הכתוב, שאם העני מתבייש לקחת צדקה, 'אנכי מצוך לאמור', שתאמר להמתבייש דברי פיוס ותחנונים ותגיד לו שיקח עכשיו לפי צרכיו וכשיעזרו ה' אז פתח תפתח את ירך לאחיק והוא יהיה הנותן.

בעין זה פירש ב'חידושי רבינו יוסף נחמיה' (להגרי"ג קארניצער זצ"ל) במה שנאמר 'כי בגלל הדבר הזה', הדבר היינו דיבורי צדקה וחסד להרגיע העני מצרתו, להכנס לתוככי הרגשתו ולפייסו כפי הבנתו.

מצווה, והן שינצל מכל רע, שכן 'צדקה תציל ממות' (משלי י ב), ואכן, יותר ממה שהבעה"ב עושה עם העני, העני עושה עמו.

נדבות פי רצה - מצוות הצדקה באמרי פיו

בפרשתן (טו י"א) 'כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך וגו' על כן אנכי מצוך לאמר פתח תפתח את ירך לאחיק', ביאר בה הרה"ק מרוז'ין זי"ע (הובא בעירון קדישין השלם) דלכן הוסיפה תורה תיבת 'לאמר', ע"ד דאיתא בגמרא (ב"ב דף ט:ו) שהנותן פרוטה

כי בעל החנויות רק יפשוט את הרגל, ואת המעות לא יוכל לשלם, ולשאלתם עד איזה סכום עליהם 'למחול' ולוותר, ענה היועץ עד עשרים אלף, חמת זעמם עלתה למעלה ראש וזרקו את היועץ מלשכתם... מתוך אימים שיוסיפו לבדוק את כל ה'ספרים' (הנהלת חשבונות) של שבע שנים אחורנית... ומי יודע אלו 'עבירות' ימצאו שם, ואז יגדל הקנס פי כמה וכמה, ל"ע.

מקץ חודש ימים קיבל היועץ הזמנה בשנית, אבל הוא התעקש שאינו מחליף עמהם אפילו חצי מילה, רק עם הממונים עליהם, ובס"ד, אחרי דין ודברים שארכו כמה חדשים סיכמו ביניהם בערב פורים תשע"ט שהם 'מסתפקים' בקנס של 150,000, אחרי ששני הצדדים יחתמו על טופס כתב וחתום.

וכאן בא עיקר תורף המעשה, בעצם יום הפורים חילק בעל החנויות סך 100,000 לצדקה, וראה זה פלא, מיד אחר הפורים הגיע ה'הסכם' משלטונות המס, בו נכתב שסוכם ביניהם על 50,000 שקלים ותו לא מידי, וגם זאת לא ישלם בפועל אלא ינוכה לו ממעות אחרות שהם חייבים לו... וראה 'עין בעין' שאת הסכום שנתן לצדקה חסכו לו משמיא מלהצטרך לתיתם לשלטונות... חושבנא דדין כחושבנא דדין.

כח. בספר 'אגן הסהר' (מתולדותיו ותורת מידותיו של הגאון הנודע רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל) מובא מעשה, להגאון ר"א גנחובסקי זצ"ל נודע על אחד מגדולי הדור שליט"א מידידיו שחלה, והוא הגיע לבקרו. כאשר רבי אברהם הגיע לביקור חולים התברר לו שהגאון שליט"א כבר הבריא, ב"ה. הם נפגשו ושמחו לראות זה את זה. ורבי אברהם אמר לו, אני נזכר בספור שהיה עם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שהרבנית היתה טוענת כנגדו מדוע אין הרבי שומר על הבריאות, הרי הוא ממעט עד מאד במאכל וכמעט שאינו נותן תנומה לעפעפיו, כיצד יתקיים הגוף הלאה, ענה לה החידושי הרי"ם, מדוע אביך בחר בי לחתן, כי מה שאחר מספיק ללמוד ביום אני מספיק בשעתיים, כמו כן מה שאחר צריך לישון לילה שלם, לי מספיק שעה אחת... אמר רבי אברהם זצ"ל לאותו גאון שליט"א: מה שלאחרים היה לוקח להבריא במשך שבועיים ימים, הרי הרב עשה זאת בתוך יומיים... אותו גדול שליט"א השיב בדבריו וסיפר גם 'מעשה', וכה אמר, הרבנית של הגאון השואל ומשיב זצוק"ל היתה פקחית מאד, והיתה סוחרת באריגים, פעם סיפרה ל'שואל ומשיב', שרימו אותה בהרבה כסף והצטערה מאד על מה שהפסידה, הגאון הקשיב לדבריה אך אחרי כמה דקות ראתה שהוא כבר יושב ועמל בתורה כאילו לא קרה דבר, פנתה אליו אשתו בטרוניא: כיצד כלל לא אכפת לך מההפסד הגדול שהפסדת, איך זה שאתה ממשיך בלמודך כאילו לא אירע דבר, השיב לה בעלה הגדול, מדוע אביך בחר בי לחתן משום שמה שאדם אחד מספיק ללמוד בשבועיים אני מספיק בזמן מועט, כמו כן מה שאחר מצטער על ההפסד הגדול זמן רב, לי לוקח כמה דקות ואחריהם אני מתאושש...

בצאת ר' אברהם גנחובסקי מהבית, נענה ואמר, הסיפור שסיפר לי הגאון, עדיף מהסיפור הראשון שלי עם החידושי הרי"ם - במוסר השכל הטמון בו. וביאר, כי הנה באמת הרי ה'שואל ומשיב' שכולו היה שקוע בעמלה של תורה יומם ולילה בלי הפסק כל ימי חייו, ולא היה לו שום שייכות עם הנאות עולם הזה, הרי היה יכול היה להשיב לה לפי שפתו והשגתו, מה יש לנו מכסף, כיצד ומה יש להצטער על עולם חולף, ומה יש לך ולי לעשות עסק מכר, הרי טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף. מדוע באמת השיב לה תשובה אחרת, משום שהבין שגם אם הוא עצמו מרגיש כזאת, הרי הרבנית אינה לומדת תורה ואין הרגשותיה כהרגשותיו, וכיוון שכך, מצא את הדרך הנכונה, להשיב לה תשובה ולפייסה ולרצות את דעתה, שגם היא תבין, ולכן השיב לה כנ"ל.

בשאר צרכיו או אפילו בדברים טובים, דברים נחומים, בכלל מצות הצדקה היא ושכרו הרבה מאד. עכ"ל.

ומעתה יש לומר כדברים הללו אף לגבי 'עשר תעשר', שבכלל מצווה זו שיפריש חלק ניכר ויתן לחברו 'מדיבוריו', הן בדברים טובים שבין אדם לחברו, דברים המעודדים ומשיבים את הנפש, והן בדברי תורה, שילמד כל אחד עם חברו ויעניק לו משלו. וכך פסק הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצוק"ל (אגרו"מ ח"ו, אבהע"ז ד, סימן כו), וז"ל, אך הוריתי שכל תלמיד חכם אף שצריך (ללמוד) לעצמו והוא גדול מאוד, מחויב ללמד מקצת הזמן גם עם אחרים אף שמתבטל מתורת עצמו, וראה לדבר מהא דרב פרידא למד עם תלמידו ד' מאות פעמים אף שבוודאי היה אפשר לו ללמוד לעצמו בזמן זה, ולהתעלות יותר בתורה, ואכן קיבל על זה שכר שארכו ימי חייו עד ד' מאות שנה, ומסיים שם, ומסתבר לי שהוא גם שיעור 'מעשר' - עשירית הזמן שיש לו ללמוד תורה, ואולי יכול להוסיף עד חומש, וצ"ע לענין השיעור.

גדול כבוד הבריות - יזהר בכבודם ויברח מלכחותם

בפרשתן (טו ז), 'כי יהיה בך אביון מאחד אחיך' וגו', וכתב הגה"ק החיד"א זי"ע (חומת אנך) לבאר

וזוה ביאר ה'כלי יקר' (יד כב) המעם שכפל הכתוב בלשונו בכל המקומות שנזכר בפרשתן חיוב נתינת צדקה, וכמו שנאמר (יד כב) 'עשר תעשר', וכן כתיב (טו ח) 'פתוח תפתח את ירך לו והעבט תעביטנו', וכן נאמר (שם י) 'נתון תתן', ולא עוד אלא שגם מתן שכרה כפול, וכדכתיב (שם ד) 'כי ברך יברכך ה' אלוקיך' וגו', 'ע"כ נראה שכל ענייני הצדקה בפולים, הנתנה ביד והפיוס בפה, ע"י שלא ירע לבבו ויתן לו בסבר פנים יפות ובלב שלם', וזהו 'פתוח תפתח' - פתיחת היר ופתיחת הלב, וכן על דרך זה בכל ענייני הצדקה, 'ועל כל אחד מאלה הקב"ה קובע לו שכר בפני עצמו לכך נאמר כי ברך יברכך'.

וכך כתב החינוך (מצוה תעט) על האמור בפרשתן (יד כב) 'עשר תעשר', וז"ל, לעשות צדקה עם הצריך אליה בשמחה ובטוב לבב. כלומר שנתן מממונו למי שיחסר לו ולחזק העני בכל מה שצריך למחיתו בכל יבלתנו, ועל זה נאמר (טו ח) פתוח תפתח את ירך לו וכו'. ואתה בני, אל תחשוב שענין מצות הצדקה לא יהיה רק בעני אשר אין לו לחם ושמלה וכו', כי התורה תבחר לעולם בגמילות חסדים, ותצוה אותנו להשלים רצון הנבראים בני ברית באשר תשיג ידינו. וכלל הענין, שכל המהנה את חברו בין בממון בין במאכל או

אמר רבי אברהם זצ"ל: מכאן יש ללמוד כי אם פלוני שומע אדם עם מצוקה ח"ו אין להשיב לו מה שהוא היה משיב לעצמו במצב כזה, נו, זה כלום, ממה אתה עושה עסק, וכדומה, כי לפעמים אף אם אצל עצמו לא נחשב הענין לצרה, אבל אצל חברו נחשב דבר זה לצרה גדולה הגורמת לו ליגון ואנחה קשים, לכן יש להתאמץ, למצוא את התשובה המתאימה לחברו, כפי מה שידעתו משגת, מה שיפייס את דעתו.

הוסיף הגאון רבי אברהם זצ"ל: באמת ידוע, שגם הטיפש הכי גדול, במה שנוגע לצרכו וענינו מוצא את הדרך החכמה הטובה ביותר כדי להשיג את מבוקשו, כמו כן אם ירגיש אדם באמת את דאגת חברו גם יידע להשיב לו בדיוק מה שצריך לשמוע ורוצה לשמוע...

כט. וכך כתב ב'מעיל צדקה' (תתש"מ), יש נדיבות אחר - קל במעשה וגדול בשכר, והוא - נדיבות הדיבור, שיגביר לשונו לפייס לעניים ולשמח למי שהוא דואג ולהשים שלום. שכל זה תלוי ברוב דברים. ומוסיף על זה, 'ובדידי הוה עובדא באדם דאוג מתוך דחקו - שהייתה כוונתו לאבד עצמו לדעת, ויקר מקרה שדיבר עמי מצערו והרביתי עליו בדברי פיוסים ונחמות, ואחר ימים גילה לי את לבו שאילולי שפגע בי וניחמתיהו בדברים היה בדעתו לאבד עצמו, לכן יהי אדם וותרן בדיבורו במצוא כל אדם עני או דאוג - אל יקפיד דברו, וירבה עמו בדברי פיוסים. ואף אם הוא גם כן דאוג אל ימנע עצמו מלהרבות בדברים לפייס עניים ולנחם למי שהוא דאוג ולב נדכאים, עכ"ל.

ל. סיפר אחד מחשובי ירושלים שלאחר שנות הזעם למד בישיבה בלאנדאן, אך הוא היה אז צעיר יותר משאר הבחורים, והוצרך לעזרת הבחורים בלימודים כי לא התאים עדיין ללימוד הישיבה שם, ורק שני בחורים הסכימו ללמוד עמו, לאחד קראו טוביה, ולאידך משה, ואכן ברבות הימים ראו שאף שרבים מתלמידי הישיבה נעשו לתלמידי חכמים, מכל מקום רק אותם הב' נהיו למנהיגים וגדולי הדור, הלא המה הגה"צ רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א גאב"ד ירושלים, והגה"צ רבי משה שטרנבוך שליט"א ראב"ד ירושלים.

צורר היהודים (עי' שם יד.), אשר ביטל את עבודת בית המקדש, וכתב דת לאבד את כל בני ישראל בשמחה גדולה, ואף על פי כן הבינה אסתר המלכה שחטאה בלשונה כמה שבינתה אותו בשם 'כלב', עד שסברה שמא מחמת כן נסתלקה הימנה שכינה, ומעתה קל וחומר אלף פעמים עד כמה חמור הפגם של המכנה שם לאחד מישראל. וכלשונו, מה נעשה אנחנו בעוה"ר שיחה בפי הבריות אחד לחברו, יאמר עשיר לעני והנכבד בנקלה מה אכפת לי בכלב הזה וכו', אוי לנו כי חטאנו לה' בדבר שפתיים אך למחסור על עם קודש בני קל חי, אשר נשמתם ממחצב קל ונשמת ש-ד-י בקרבנו ואב אחד לכלנו, וכינה אותו כלב, וחז"ל אמרו (ב"מ נח:): המכנה שם לחברו וכו', וזהו רגיל אצלנו שותא דבריות בהרגל מבלי שם על לב שום חטא ועון בזה. עב"ל"א.

המעם שנקט הכתוב לשון 'אביון' דייקא, וז"ל, שלא לבזותו כי עני הוא, קראו אביון מלשון אב. ומכאן יש ללמוד עד כמה חס הקב"ה על כבוד הבריות, שעל כן נכתב שמו בדרך כבוד - 'אביון' מלשון אב, ולא נזכר שהוא עני.

צא ולמד עד היכן הדברים מגיעים מתוכחת מוסר של הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"א דרוש ג) דברים מבהילים ונוראים, שהנה איתא בגמ' (מגילה טו:): שבשעה שנכנסה אסתר לבית אחשוורוש נסתלקה הימנה שכינה, 'אמרה, קלי קלי למה עזבתני, שמא אתה הן על שונג כמוזר ועל אונס ברצון, או שמא על שקראתיו כלב שנאמר (תהילים נב כא) הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי, חזרה וקראתו אריה שנאמר (שם נב) הושיעני מפי אריה, ועתה בואו חשבון, שהלא אין הדברים אמורים אלא כלפי אחשוורוש הרשע

לא. אמנם לאידך גיסא, זה שביישו וחירפו אותו עליו לדעת כי בזינות אלו 'מתנה' גדולה הם עבורו, ומשמים נשלחו עבורו להמתיק מעליו דינים קשים ורעים ויכול לצאת בהם ידי חובה של ייסורים הרבה אם יקבל את הבזיונות באהבה וישתוק מבלי להשיב לזה שביישו.

שמעו נא ג' מעשיות שאירעו זה עתה ממש, וכפי ששמעתים מבעלי המעשה. א. סיפר איש יקר רוח אשר ל"ע ב"ב חלתה במחלה הנוראה רח"ל, ובמשך שנה וחצי עברה 'סדרת טיפולים' קשים ומרים עד אשר הצליחו הרופאים בס"ד למגר את ה'מחלה', ובישרו לו כי לכאורה המקום 'נקי', אלא שבד בבד גילו במקום אחר 'סימנים' חשודים, וערכו לה 'ביופסיה' (biopsy) ושלחו לבדיקה מעמיקה... והרגיש שחרב עליו עולמו, ביום ראשון פר' עקב לפנות הבוקר (כי ממילא נדדה שנתו בלילות) הלך לשפוך שיחו בפני בוחן וכליות ולב על ציונו של ה'חזון איש' זי"ע השוכן כבוד בביה"ח בבני ברק, ומצא שם אברך ממכריו אשר עבר אמש - בשב"ק פר' ואתחנן בזיונות כאלו שאי אפשר לתארם (מן הנראה שגם שנתו נדדה מחמת זה), ניגש אליו ואמר לו כי ברצונו לגלות לו דבר שאינו ידוע לאיש, וסיפר לו על מחלת ב"ב ועל כל הסבל אשר עבר עליה, ועתה הכל חוזר על עצמו... הוציא מכיסו ארבע מאות שקל ונתן לו באמרו שברצונו 'לקנות' חלק מאותם בזיונות... נענה לו 'המתבייש' ואמר, שבחפץ לב נותן לו חנם אין כסף את כל אותם הבזיונות למען יעמדו לו לזכות, ואכן לא יאומן כי יסופר, כעבור יום הגיעה התשובה, שכל הבדיקות מראות שאין זכר למחלה, והיא בריאה כאחד האדם לאורך ימים ושנים טובות.

ב. סיפר לי איש צדיק אשר היה צריך לעבור טיפול רפואי, וניגש ל'עסקן' להתייעץ עימו בדרכי הטיפול ואודות הרופא שיטפל בו, משום מה אותו עסקן שטף אותו בדברים חריפים ונוראיים רח"ל, משם המשיך האיש לבית החולים, שם נתברר שאינו צריך כלל את הטיפול, והכל חלף ועבר כלא היה, כי ה'בזיונות' היו עבורו ה'טיפול' הטוב ביותר...

ג. עוד שמעתי מאחד אשר נתקיים בב"ב כלשון הכתוב 'ותקש בלדתה' וכבר לפני הזמן הפחידוהו הרופאים בכל מיני הפחדות, ובשבת שלפני הלידה נכנס לבית הכנסת שבעירו להתפלל וכמה 'עסקנים' 'זרקוהו' משם בבושת פנים (בסיבות שונות שאין צורך לפרטם), בצאתו חוצה פגע בו יהודי בא בימים ו'חיזקו' - הידעת שע"י בזיונות אפשר לפעול רבות, האברך שידע ממצב בני ביתו שמע ושתק... ואכן, כעבור כמה ימים ילדה האשה בשעה טובה ומוצלחת, ללא כל פגע ומחלה, כשורה ובנקל.

ונוסיף עוד מעשה שהיה לפני כשלוש שנים, וכמו שסח 'מרא דעובדא', שבאמצע אמירת קדיש ניגש אליו איש מבוגר לשוחח עמו, החווה לו באצבעו כי לא עת דברים עתה, שהרי אסור לדבר באמצע 'קדיש', ויגש אליו לאחר התפילה, ואכן בסיום התפילה חזר האיש ושאלו מדוע קיימת בי 'התעלמות' ולא ענית לי של שאלתי, הלה ניסה להסביר לו שאסור לדבר ב'קדיש', אך הוא לעומתו החל לצעוק עליו לעיני קהל ועדה, עד שהרגישו בכך הסובבים...

באר הפרשה - פרשת ראה

ואדרבה עלינו ללמוד מדרכי המקום ב"ה, איש את רעהו יכבד^{לג}, וכנודע מה דאיתא ב'תנא דבי אליהו' (רבא כח) אמר להם הקב"ה לישראל בני אהובי... ומה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבין זה את זה ותהיו מכבדין זה את זה.

חיל ורעדה יאחזון - שבת מברכין אלול וגדולת יום ר"ה אלול בשבת זו מברכין מקהלות בני ישראל את חודש אלול הבעל"ש^{לג}, הרה"ק מהר"ד מבעלזא זי"ע אמר על דברי הפסוק שאמר לבן הארמי ליעקב אבינו (בראשית לא כט) 'יש לאל ידי לעשות עמכם רע, ואלוקי

שתק ולא השיב לו, וניגשו אליו המתפללים לשאול מה זה ועל מה זה, אך הלה מילא פיו מים, וניגש לקרן זוית, ופנה לאבינו שבשמים בבקשה מעומקא דליבא שיהיו בזיונות אלו לזכות בן אחיו אשר הינו כבר בן כ"ח שנים ועדיין לא זכה לסיים את פרק 'האיש מקדש'... כמה ימים לאחר מכן הציעו 'שידוך' לאותו בחור, ובתוך שבועיים ימים נגמר הדבר בכי טוב' ובשבירת צלחת...

כלל הדברים הוא כמו שכתב הגה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע (שערי קדושה א ו) 'ואם עיני שכל לך היה לך לחפש מי שיצערך כי חיים אתה מבקש לך'.

לב. בפרשתן (טו ח), 'כי פתוח תפתח את ירך לו... די מחסורו אשר יחסר לו', ואמרו חז"ל (כתובות סז:) אשר יחסר לו - אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. אמרו עליו על הלל הזקן, שלקח לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו, פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו, ורץ לפניו שלשה מילין. והקשה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, דבשלמא מה שנתן לו סוס לרכב עליו ניחא, אך מה שרץ לפניו בעצמו צריך ביאור, כי הלל הזקן נשיא בישראל היה, ואסור לו לבזות עצמו - לרוץ לפני אותו עני בכדי למלא אחר שיגיונותיו שהתרגל שעבד ירוץ לפנות לו הדרך.

אלא מוכח מכאן, שיש להתייחס להרגשותיו של הזולת בגדר של 'פיקוח נפש', ואף הלל התייחס אל אותו עני כנכנס לגדר סכנת נפשות באם יחסר לו רגילותו ב'עבד שירוץ לפניו', ואף ש'נשיא' היה, מכל מקום 'פיקוח נפש' דוחה את כל התורה כולה, ומותר הוא - ואף מחויב, לרוץ לפניו להצילו מאבדון.

פעם נכנס אל הרה"ק מסאטמאר זי"ע יהודי מר נפש, ובכה לפניו על רוב צרותיו וחובותיו, כי טפלי תלויים בו, ואף זקוק הוא למעות עבור נישואי צאצאיו וכו', שאלו הרבי, ר' יהודי, לכמה מעות נצרך מע"כ בזו העת, ויען האיש ויאמר 'שלושים אלפי דאלער' טבין ותקילין, פתח הרבי את הארון, והוציא משם סך עשרים ותשעה אלפי דאלער, ויאורו עיני היהודי, ונהפך לאיש אחר... בצאת היהודי שאלו הגבאים את הרבי, אם כבר נתן הרבי סכום אדיר כזה, מדוע לא מילא מבוקשו בשלימות - לתת לו שלושים אלפי דאלער, ויען הרבי, אם הייתי נותן לו שלושים אלפים, היה הלה מהלך בהרגשה. אי, אי, אילו בקשתי יותר הייתי מקבל יותר, ולא הייתה שמחתו שלימה, כמו עכשיו, שקיבל כמעט את כל הסכום שביקש, ומעתה לא יטרידוהו המחשבות אם הייתי מבקש הייתי מקבל יותר...

כעניין הזה מסופר על הרה"ק ה'קדושת ציון' זי"ע הי"ד, אשר היה 'מבין' ומחשיב חפצים עתיקים (עתיקות) וירושות אבותיו וכיו"ב, ובכל פעם היה מתווכח עם המוכר להוריד במעט את מחירו אשר הוא מבקש, אמנם בבואו לשלם בפועל היה משלם כבקשתו הראשונה, פעם ביאר את מנהגו המשונה הלזה, שהוא עושה כן כדי שלא יצטער המוכר בחשבו אויה לי שלא ביקשתי מחיר יקר יותר - כידוע שאין מחיר מדויק לחפצים אלו, וכראות המוכר שהקונה משלם ככל אשר יושת עליו מבלי כל עוררין יש לו מקום להצטער, אח, חבל שלא ביקשתי יותר...

לג. ידועים דבריו של הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע (במכתב לבנו, הובא בבית אהרן קמ"ט:), שהיות ואין מברכים את חודש תשרי בשבת שלפני תחילת החודש, על כן יש לכוון בברכת החודש של חודש אלול גם על חודש תשרי. ולפי זה חיל ורעדה יאחזון בכל לב, ביודעם כי הנה עתה מברכין כבר גם על ראש חודש תשרי - ראש השנה שהוא המשפיע לכל השנה הבאה, ונמצא שבברכת חודש זו נכלל כל שנת תשפ"א וכל אשר יתרחש בה.

ומספרים על אדמור"י בית בעלזא שהיו תדיר משבחים את מנהג בני אונגרין שהיו מנגנים את הניגון של הימים נוראים בעת ברכת חודש אלול, והיו מזמרין ברטט את ה'ראש חודש אלול יהיה ביום ה... ולמחרתו ביום ה... הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה', להזכיר לעם שהנה ימים המבורכים באים.

כעין זה היה נוהג כ"ק אדמור"ר זי"ע, שמשבת מברכים אלול ועד שבת בראשית היה מנגן את הזמר 'מנוחה ושמחה' (בליל שב"ק) בניגונו של הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע על סדר עבודת כהן גדול ביום הכיפורים לפני ולפנים (שנאמר בתפילת מוסף).

אביכם אמש אמר אלי לאמר, השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע, כי הנה ארמי אובר אבי הוא 'המקטרג' הרוצה לאבד ולהזיק לעם בני ישראל, וזה אשר אמר הכתוב יש לאל ידי לעשות עמכם רע בכוחי להרע לכם על ידי קטרוגים נוראים, אך מה אעשה ואלוקי אביכם אמ"ש - ר"ת ש'בת מ'ברכין א'לול, אמר אלי, היות ובני כה מתעוררים לתשובה ולתיקון דרכיהם בשבת זו"ל - בשמעם כי הנה מתקרבים ובאים ימי הרחמים והסליחות - וימי הדין ליה, אי לכך מעתה השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע, ויותר אין בכוחי להזיק לעם בני"י (הרה"ק המקור ברוך זי"ע היה אומר זאת משם המהרי"ד).

ואולי אפשר להסביר את השבח שיש בזה, על פי מה שעיינינו הרואות שאף אם האדם עוצר את רכבו באופן הרגיל אמצע נסיעתו, מ"מ הגלגלים ממשיכים עדיין להסתובב וליסע, אך באם עוצר את רכבו בבלימה חזקה, נעצר כל הרכב לגמרי ואינו ממשיך ליסע כלל. וכמו כן בעת שמגיע חודש אלול אם האדם נעצר רק מעט עדיין הוא ממשיך בהרגליו הקודמים, משא"כ בעת שנוסח הימים הנוראים מהדהד כבר באזניו, וחיל ורעדה יאחזו, בזה נעצר האדם לגמרי, ואינו ממשיך בכל מעשיו שעשה עד השתא.

מתאמרי משמיה דהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, שהסביר לאחד ממקורביו, מדוע מאחר ט"ו אב מתמלא כל כולו ברעד עד שצריך לכסותו בשמיכות עבות יותר מאשר בכל השנה, באמרו, הנה בילדותי אמרה לי אחותי שמשבת מברכין אלול אפילו הדגים שבים זוחלים ורועדים מאימת בא יום הדין, וחשבתי לעצמי אם הדגים שאינם 'מבינים' בענייני הדין והמשפט רועדים מפחד, אנחנו שיודעים שכבר מכינים את הכסאות בבית דין של מעלה על אחת כמה וכמה שנתמלא פחד וחלחלה.

אף אנן נעני ונאמר, שאף כי אין אנו במדרגה כזו לרעוד מקור, אך על כל פנים מוטל עלינו החובה שלא להצטנן... ושלא להסתובב בימים אלו ב'קרירות'... אלא לבעור באש קודש לגודל הימים הללו.

ונזכיר כאן מנהג טוב שנהגו רבים וטובים, אשר בכל אחד מחמש שבתות אלו, משבת מברכים ועד השבת האחרונה של השנה, אומרים 'ספר' אחד שבתהילים, וכגון בשבת מברכים קוראים את ספר ראשון, וכן על זה הדרך, ובכך מצטרף הכל לאמירת כל התהילים.

לד. ידועים דברי הגה"ק רבי ישראל סלנטער זצ"ל (אור ישראל אגרת יד) מלפנים כאשר ידעתי - כל איש אחזו פלצות, מקול הקורא קדוש אלול. וכן מסופר על החפץ חיים זי"ע (תולדות החפץ חיים עמוד קח) 'סח לנו רב גדול אחד פעם נודמן לו להתפלל עם רבינו ה'חפץ חיים' זצ"ל בבית הכנסת בשבת מברכים ר"ח אלול וכשהתחיל החזן לומר המילים 'ר"ח אלול יהיה ביום ה' הזדעזע רבינו ונרתע כל גופו, ופרץ בבכי גדול עד שאימה וחרדה נפל על כל קהל המתפללים'.

וכן שמעתי מפי אחד מגדולי הדור, שהיה נוכח בהלוויתו של הגה"צ רבי דוד בהר"ן זצ"ל במוצאי שבת סליחות, והספידו הגה"צ רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, ובתוך הספדו אמר שבימים מקדם כה רעדו ופחדו בימים הללו עד שבעת שהיה החזן מכריז בשבת מברכין אלול 'ראש חודש אלול יהיה...' הגיעו בעזרת נשים עד כדי עילפון, והיו צועקים 'מים' 'מים'. ולדידן ייאמר, שלכל הפחות נחדל מלצעוק 'גלידה' (ice cream) ולרדוף אחר תענוגים ושאר הנאות.

הרה"ק רמ"מ מלעלוב זי"ע היה מרגלא בפומיה לספר על הפחד והיראה אשר אפפו את זקנו הרה"ק רבי דוד'ל זי"ע, עד שמשרתות הבית היו נופלות זו על זו בבקשת סליחה ומחילה בעש"ק מברכין אלול, וכמנהג ישראל קדושים בערב יום הכיפורים...

לה. הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע רמז בפרשתן 'ראה' שהוא ראשי תיבות ר'אש א'לול ה'יום, כי קריאת זאת הפרשה תהיה תדיר בפתחה של חודש הרחמים והסליחות (בשבת מברכין אלול, או בר"ח אלול), והודיענו הכתוב בזו העת - ל' יום קודם ראש השנה, 'ראה' אנוכי נותן לפניכם היום' - 'היום' זה ראש השנה (כמבואר בזוה"ק ח"ב לב): ובו 'ביום' הנני נותן ברכה וקללה, - כי בראש השנה נקבע כל המאורעות העתידיים להיות במשך כל השנה הבאה, על כן זכור מ'עתה' את היום הגדול הבעל"ט, וניתן לכם חודש זה כמתנה לקנות לעצמכם 'שנה טובה ומתוקה', התעוררו כבר מעכשיו לקראת יום הגדול של 'ראש השנה' הבא עלינו לטובה, ותזכו בדין לשנת גאולה וישועה.

מעשה באשה שבאתה לפני ה'רב', יסדר נא רבינו עבורי 'גט' פיטורין מבעלי שנשאתי לו אך לפני שבועיים ימים, מה אירע- שאל הרב, ענתה האשה היום מיד אחר אכילתו סעודת בשר ביקש ממני שאגיש לו 'קאווע' (קפה) עם

באר הפרשה - פרשת ראה

לקראת ראש חודש אלול נביא מילין יקירין ממשנתו של הגר"א (בביאורו למגילת אסתר, ע"ד הרמז) על הפסוק (אסתר א ג-ד) 'בשנת שלוש למלכו עשה משתה... ימים רבים שמונים ומאת יום', וכתב הגר"א, וז"ל. אמרו חז"ל (על הפסוק ויקרא טו כה 'אשה כי יזוב... ימים רבים') ימים - שנים, רבים - שלשה, למה נקרא רבים שהם של צער. (עזה"ד יבואר כאן) כי ידוע שהשנה הוא שם"ה ימים

ורביע - והרי 'מקצת היום ככולו', נמצא שהשנה נחשבת בשם"ו ימים. והנה, אין דנים את בני"א אלא על מחצה מהם, כלומר על הימים ולא על הלילות, כמו שאמרו (שבת פט:): 'דל פלגא דליליא', כלומר שאין להענישם על הלילות כי בזה הזמן הם ישינים... נמצא שכביכול רק קפ"ג ימים בידו של היצה"ר הם, וכנגד ימים הללו הייתה סעודת אחשוורוש - היצר 'שמונים ומאת יום',

חלב, הזדעזעתי לגמרי, שאלתיו שמא שכח בעלי הצדיק שזה עתה אכל בשר, לא שכחתי, אולי כוונתך ל'חלב סויה', לא, כוונתי לחלב 'אמיתי', שמוצאו מפרה, ולא ממשקה הדומה חלב... ובזה נוכחתי לדעת שאין בו יראת שמים ל"ע, כיצד אדור עמו בכפיפה אחת, הנני מתחננת ומבקשת מהרב שיעשה כל מה שבידו לפרק את החבילה ויפה שעה אחת קודם,

אמר לה הרב, אי אפשר לו לעשות דבר וחצי דבר מבלי לשמוע תחילה את הצד השני, ומיד הלך אל ה'כולל' בו למד האברך דנן, וקרא לו והחל לשוחח עמו לדעת מ'כלי ראשון' גופא דעובדא היכי הוי, אולם הבעל 'הודה' בכל פרטי המעשה, כי אכן ביקש ממנה כוס קפה עם חלב לאחר אכילת בשר, נדהם הרב ושאלו, וכי ירדת מדעתך, ומה לאברך חשוב כמותך ולאיסור אכילת בשר בחלב, השיב לו הבעל, כי בימים הספורים והבודדים שהספיק לחיות עימה למד להכיר בטבעה, כי כל מה שהוא מבקש ממנה נעשה רק כעבור שש שעות... וממילא אין כאן שום חשש של עבירה, כי עד שהיא תכין את הקפה כבר יעברו 'שש שעות', ומותר לי לכתחילה לשתות את החלב... ולעניינו ייאמר, טבעו של אדם משעה שהוא 'נזכר' להתעורר ועד שיצא הדבר למעשה נמשך הדבר זמן הרבה, על כן הבה נתחיל מעתה להתעורר ול'התחמם' לקראת ראש השנה, ובזה נקווה שבסייעתא דשמיא נכנס כבר בעובי הקורה ונשלים את העבודה בהגיע הימים הנוראים, כי אילו נמתין ח"ו עד אז, הרי אנו מסוכנים שנזכה להתעורר רק לקראת חנוכה...

עוד נביא כאן משל נאה ששמעתי מכ"ק אדמו"ר מזוטשקא-ירושלים שליט"א על אחד שהוצרך לילך לעיר אחרת, והגיע לשם עייף ורעב וכמעט שלא יצאה נשמתו... ושמע על 'מסעדה' העומדת במקום פלוני שם ניתן לקיים 'והחי יתן אל ליבו'... ובשארית כוחותיו הגיע לשם, מיד שאלו הפקיד האם חשקה נפשך במאכלי חלב או בתבשילי בשר, השיב הלה, רצוני בסעודת בשר, אמר לו הפקיד אם כן איפוא זאת עשה ותחי נפשך, עלה לקומה הרביעית ותיכנס לחדר מס' 26, טיפס האיש עד שם וביקש 'בשר', אמר לו המשרת היושב באותו חדר, דע לך כי כאן הכל מתנהל באופן מסודר, דבר דבור על אופנו, ואין בידי ליתן לך בשר סתם, אלא הגד נא האם ברצונך בבשר בקר, או בבשר עוף, כמו כן תודיע איזה מין תבשיל הינך רוצה ולפי זה אומר לך אנה לפנות, השיב הלה מה שהשיב, ושלחו המשרת לעלות עוד כמה קומות ולדפוק על דלת מס' 56, כשהגיע לשם וביקש בחולשתו את מנת הבשר - שוב לא קיבל, אלא שאל אותו הממונה שם, האם ברצונך בבשר בלבד או שמא עם 'תוספות', אורז וירקות וכיו"ב, לאחר שענה מה שענה שלח אותו לקומה התחתונה בשביל הימני, אותו אורח כבר יצא לו הטעם מכל אותם עליות וירידות, אך תקוותו למעט אוכל להשיב את נפשו הכריעה את הכף... בהגיעו לשם אחר טלטולים ועינויים מצא שלט גדול למול עיניו המבשרו בברכת 'צאתכם לשלום'... והלך משם אחרי אף לעבר חדר המנהל, וזעק עליו בחמה שפוכה, וכי מכניסי אורחים אתם או שמא אין ברצונכם אלא להוציא אנשים מדעתם... ניסו להרגיעו והצטדקו בפניו כי עדיין לא בישלו את האוכל... ובתוך כדי דיבור שאלו אותו, מ"מ, האם ראית מימך מקום הנותן 'שרות' מתוך סדר נפלא כסדר השורר כאן...

כיוצא בדבר נדמה מי ש'מסתובב' כאן ושם בימי אלול הבעל"ט, 'עולה' לשמוע שיחת התעוררות כאן, והולך למקום אחר להתחזק בדברי חיזוק... 'סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח' (כלשה"כ קהלת א ו) אך לכלל 'מעשה' לא בא... ובזה יבואר מה שאמרו חז"ל (תענית לא.) על חמשה עשר באב 'דמוסיף יוסיף', כי אם לא יתפוס עצמו להוסיף למעשה ממש, הרי מה ישאר בידו מכל אותם רגעי ההתעוררות... ובאיזה 'רכוש' יצא מכל הימים הנוראים הבעל"ט...

באר הפרשה - פרשת ראה

יז

אלקותו ומלכותו לנשמת ישראל, וכי הוא מנהיג את כל העולמות בחסדו הגדול, וישראל עם קדושו ממליכים עול מלכותו עליהם. וזה 'הנותן בים דרך זה ראש חודש אלול'... שבר"ח אלול מגלה השי"ת לנשמת ישראל כי הוא מנהיג העולם.

וג' ימים הנותרים (מק"פ עד קפ"ג) הם ר"ח אלול ור"ה ויוז"ב, הנקראים 'ימים רבים' (סה"כ ג' ימים) שהן ימי צער ליצה"ר, וכלומר שבימים הללו שבים בני ישראל בתשובה שלימה ל', ומודה ועוזב ירוחם, על בן הן ימי צער ליצה"ר ל'.

יה"ר שנוכה לברכות שמים ממעל, אבינו שבשמים יחוס עלינו כרחם אב על בנים, ובקרוב יבשרנו בשורות טובות ישועות ונחמות.

בתב ב'קדושת לוי' (דברים ראש השנה), הנותן בים דרך (ישעיה מג טז) זה ראש חודש אלול (עי' ב"ר ו). הכלל הוא, כי בראש חודש אלול השם יתברך מגלה

לו. מסופר על הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע שפעם נחלש מאוד ויעצוהו הרופאים לנסוע למקום נופש הידוע במזגו הטוב ובסגולותיו הרפואיים, ברם לצורך כך נזקק למעות הרבה, ואנשי שלומו טרחו ועמלו לאסוף את הכסף הדרוש ולהכין לו שם כל מחסורו, ואף העמידו מניין אנשים שיסעו עימו בכדי שיוכל תמיד להתפלל בציבור, כמובן שכל 'הכנות' אלו נמשכו זמן רב, עד שסוף סוף הגיע הרה"ק אל המנוחה ואל הנחלה שני ימים קודם ראש חודש אלול, כעבור יומיים בלבד פנה אל מקורביו ואמר להם שברצונו לשוב לביתו כי ר"ח אלול היום, התפלאו מאוד ואמרו וכי כל הטורח הגדול הלזה ויגיעות גוף ונפש היו רק בשביל שני ימים בלבד... השיב להם אדרבה זה גופא רצוני ומאוויי, שיהא זאת לשיחה בפני הבריות שלאחר כל הטרחות עזבנו את הכל, ויאמרו זה לזה מה ראה על ככה, אין זה רק מפני שהגיע ר"ח אלול, ויכנס ללב הרהור תשובה, וכדאי הרהורי תשובה אלו כנגד כל העמל והטירחה...

לז. ומן הראוי לכל אחד ואחד אשר יקבל על עצמו קבלה טובה למשך ארבעים יום אלו, מר"ח אלול ועד יוה"כ, וכגון שלא ידבר כלל מתחילת התפילה ועד סופה, וקבלה טובה זו היא שתעמוד לו לזכות לקראת השנה החדשה, ותשובה תפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה.